

УДК 141.32+930.1

Даніела Тасевська

*Великотирнівський університет ім. Святих Кирила і Методія
(м. Велико Тирново, Республіка Болгарія)*

Анатолій Землянський

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
orientman@rambler.ru*

ІСТОРИЧНА СВІДОМІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Історична свідомість має досить розвинену структуру, що може бути зрозуміла як сукупність стійких відносин між її компонентами, що забезпечують їй цілісність і самототожність. До цієї сукупності відносяться ціла низка споріднених та взаємопов'язаних понять: історичне знання,

пізнання, мислення, досвід, реконструкція історичних фактів, усвідомлення законів історичного минулого, соціальне передбачення, осмислення сучасності. Знання історії є ключовою передумовою всякого осмислення і тлумачення соціального досвіду. Кожна соціальна і національна спільнота володіє певним колом історичних уявлень про своє походження, найважливіші події у своїй історії, діячів минулого, про співвідношення своєї історії з історією інших народів і всього людського суспільства. Саме історія дає конкретне уявлення про живий зв'язок часів, дозволяє оцінити значення сьогодення і майбутнього.

Роль історичної свідомості як одного з регуляторів соціальної поведінки особливо зростає в переломні моменти суспільного розвитку. У такій ситуації, виникає соціальне завдання ціннісного присвоєння нових характеристик минулого, сьогодення і майбутнього як компонентів історичного часу. «Формується, — за словами С.Б. Кримського, — нове бачення глобальної історії» [1, с. 33]. Відповідно розширюється діапазон освоєння минулого в формах соціокультурної рефлексії, прямого практичного використання історичних цінностей, розкриваються нетрадиційні ракурси висвітлення сенсу, форм, шляхів і результатів історичної діяльності. Це особливо виразно проявляється в процесах національних ренесансів, таких характерних для сучасного світу. Адже національне відродження вимагає ціннісного пробудження всього того, що зберігається в часі, є інваріантним в досвіді нації. Сучасна історія все тісніше пов'язує рух вперед з перетворенням сучасного під кутом зору невикористаних можливостей минулого, тобто реалізує майбутнє не тільки в запитах сьогодення, але й у складі минулого досвіду, що входить в сучасність. І, таким чином, затребуване практикою минуле набуває переваги сьогодення і не відділяється відчутним інтервалом від майбутнього. Актуалізація історичної свідомості обумовлена різким прискоренням історичного розвитку, нестримним рухом історії.

На думку К. Маннгейма молоді стикається з хаосом антагоністичних оцінок, що є справедливим і до історичної свідомості, що детермінована вже згаданими загальновідомими деформаціями практик історичної освіти та історичного виховання, політичною кон'юнктурою в інтерпретації та оцінках подій історичного минулого [2, с. 447]. Все це обумовлює місце молоді і ту роль яку вона відіграє у суспільстві в залежності від культури історичної самосвідомості, що сформована у процесі виховання та освіти. Недосвідченість молоді, як і покладання провини за кризу сучасного суспільства на представників старшого покоління, за їх помилки і навіть злочини, є основними причинами історичного сум'яття молоді та амбівалентності її історичних уявлень. Водночас, саме молоді є засновником будь-яких змін у суспільстві, адже вона за своєю природою виступає «як чиста потенція, що готова до будь-якого починання» [2, с. 448]. Саме тому, історична свідомість, як сфера де закладені цінності, ідеали, традиції та ціннісні орієнтири є детермінантою гармонізації молоді у суспільстві, особливо полікультурному, що дозволяє перебороти юнацький анархізм та включитися у повноцінне суспільне життя, сформувані свої соціальні та життєві очікування [6].

Значно зростає роль історичної свідомості, як фактору міжкультурної взаємодії, в умовах полікультурного суспільства, коли в основу покладаються різні історичні уявлення, знання, соціальний досвід і цінності представників різних культур [5]. Особливе значення мають у цьому зв'язку міжнародні, загальнодержавні зустрічі молоді, обговорення тих чи інших історичних подій, особистостей, героїв, мотивів їх вчинків тощо. Важливим засобом моделювання історичної свідомості студентської молоді у полікультурному суспільстві є трансляція за допомогою пропаганди у ЗМІ та масовій культурі уявлень про спільне минуле, побудова символічної низки найбільш значущих історичних подій, створення спільного «пантеону» героїв, створення та підтримка «місць пам'яті», вдосконалення освітніх технологій [4].

Аналіз функціонування «великих» історичних нарративів, які виступають основою ідентичності в національних державах, досі є важливим напрямком досліджень сучасних суспільств. Ця тема набула особливої актуальності в перспективі розпаду колоніальної системи в II половині XX століття, процесів національно-державного будівництва в Східній Європі після 1991 року. Новітня практика конструювання національних нарративів широко обговорюється в контексті проблем російсько-українських, польсько-українських відносин. При цьому велике значення приділяється формуванню «образу іншого» в підручниках історії та освітніх програмах [3].

Отже, можна зробити наступні висновки. У переломні періоди історії людства зростає інтерес до історії, неймовірно зростає і роль історичної свідомості як одного із регуляторів соціальної поведінки, що обумовлено як особливостями розвитку людського суспільства на сучасному етапі історії, так і особливостями розвитку процесів, що протікають в умовах соціальної, політичної, економічної та духовної нестабільності перехідного періоду українського суспільства. Під впливом об'єктивних і суб'єктивних процесів відбувається трансформація історичної свідомості, її злам. У такій історичній свідомості переважають критичні елементи, ригоризм і популізм, домінують пристрасті й афекти. Вона стає більш податливою для трансформації та маніпуляції. У той же час в перехідні періоди історії теза про відповідність характеру історичної свідомості характеру суспільства не втрачає свого значення. У періоди кризи суспільного розвитку, в масових настроях особливого значення набуває пошук історичних смислів. Українське суспільство, яке переживає хворобливі й неоднозначні процеси соціальних трансформацій, знаходиться на роздоріжжі соціального розвитку.

Список використаних джерел

1. Крымский С.Б. Метаисторические ракурсы философии истории [Текст] / С. Б. Крымский // Вопросы философии. – 2001. – № 6. – С. 32–41.
2. Манхейм К. Диагноз нашего времени / К Манхейм ; пер. с нем. М. И. Левина, С. В. Карпушина, А. И. Миллер, Т. И. Студеникина. М.: Юрист, 1994. – 693 с.

3. Образ іншого в сусідніх історіях: міфи, стереотипи, наукові інтерпретації [Текст] : матеріали міжнар. наук. конф., Київ, 15-16 грудня 2005 року / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України ; упоряд. і наук. ред. Г. В. Касьянов. - К. : [б.в.], 2008. - 264 с.
4. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / [Ю. Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко та ін.]; за загальною редакцією Ю. Шаповала.– Київ: ІПЕНД, 2013. – 600 с.
5. Землянський, А. М. "Людиновимірність історії у феноменологічній філософії М. Гайдегера." *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* 56 (2014): 102-108.
6. Землянський, А. М. "Людиновимірність історії: рецепція поняття інтерсуб'єктивності в сучасній історичній антропології." *Гілея: науковий вісник* 79 (2013): 186-189.